

K R O N I K A

Dík, že jsem byl učitelem i žákem LGU

Mnohokrát ve svém životě jsem byl vděčen osudu za to, že jsem mohl – nedlouho po válce – poznat hrdinský a kouzelný Leningrad, mnoho skvělých přátel a vynikajících osobností a profesorů na Filologické fakultě tehdejší LGU. Dnes bych jim rád vyjádřil ve své vzpomínce svůj dík...

V posledních dnech roku 1947 jsem přijel s první velkou skupinou československých studentů do Leningradu. Byli jsme všude a nezapomenutelně přijati. Ba dokonce hned po příjezdu někteří z nás měli možnost oslavit příchod Nového roku ve skvělé rodině studentky bohemistiky Nataši Parašinovové, později Konovalovové. Tam jsme taky poznali některé své příští studenty, protože tři z nás – Radegast Parolek, Vladimír Barnet a já – jsme sice přijeli studovat rusistiku, ale měli jsme již za sebou složenou státní zkoušku z češtiny na Karlově universitě v Praze, a tak jsme mohli vypomáhat jako učitelé na slavistickém oddělení Filologické fakulty LGU. Já jsem učil ve dvou ročnících bohemistiky českou konverzaci a přednášel jsem vývoj českého spisovného jazyka, historickou mluvnici českou a československou dialektologii.

Své díkůvzdání píšu však ne jenom jako bývalý učitel Filologické fakulty LGU, ale i jako její student. Byl to zajímavý pocit být současně studentem a učitelem, zkušeným a zkoušejícím, jeden den se bojím zkoušky u svých profesorů ja, druhý den mají obavy ze své zkoušky u mne moji studenti, vesměs moji přátelé. Hodně mi to pomohlo v mé pozdější pedagogické práci.

Jisté je, že mnozí naši žáci – bohemisté – se stali našimi nejlepšími přáteli během našeho studia, pomáhali nám poznávat život v poválečném Leningradě, jeho lidi, jeho dějiny a jeho podmanivou krásu. Zvali nás k sobě do rodin, na různé nezapomenutelné večírky, vytvořili si vlastní soubor československých písní a pomáhali nám na různých večerech seznamovat Leningradčany s naší zemí. I moje výuka probíhala ve skutečně přátelském ovzduší. Bylo to vidět na upřímném zájmu o výuku češtiny a také na potlesku, kterým některé mé přednášky odměňovali.

Vyjádřením našeho vzájemného srdečného vztahu byla i účast mých žáků bohemistů na obhajobě mé diplomové práce. Bylo jich tolik, že se obhajoba musela být převedena do větší místnosti, a jejich projevy byly tak spontánní a vřelé, že se mi s nimi těžko loučilo. Pak jsem se s nimi setkal jako jejich učitel ještě v roce 1952 a 1953, kdy obě skupiny přijely studovat k nám na Filosofickou fakultu do Prahy.

Přátelské vztahy s několika mými bývalými žáky pokračovaly po léta, do dneška. Především je to můj nejlepší ruský přítel Anatolij Serobabin, překladatel světově známých cestopisů Hanzelky a Zikmunda, moderních pohádek Macourkových

a jiných českých spisovatelů, s nimiž si intenzivně dopisují dodnes. Byli jsme mu vděční, že nám – jako zkušený účastník války – obětavě pomáhal při vojenských státnicích. Nikdy nelze zapomenout, že mi ukázal v 70. letech strašlivý „nevskij pjatačok smrti“.

Jako student rusistiky jsem nemusel začínat od začátku, protože již 4 semestry studia rusistiky jsem měl za sebou na Karlově universitě, stejně jako moji přátelé V. Barnet a R. Parolek. S V. Barnetem jsme dokonce měli 4 roky ruštinu na gymnasiu díky tomu, že ředitel našeho gymnasia využil v r. 1939 Stalinovy smlouvy s Hitlerem a zavedl výuku ruštiny. V. Barnet a já jsme se zaměřili především na lingvistiku, R. Parolek na literaturu. Já jsem kromě toho dostal za úkol od akademika B. Havránka studovat ukrajinštinu vzhledem k tomu, že kromě ruštiny jsem uměl také slovensky a srbo-chorvatsky. Základy ukrajinštiny mi dával prof. Ju. S. Maslov. Proto také jsem byl po aspirantuře u akad. L.A. Bulachovského v Kyjevě 30 let vedoucím oddělení ukrajinistiky na FF UK a přednášel jsem úvod do slavistiky pro ruštináře.

Naši neveliké skupiny filologů se hned po našem příjezdu do Leningradu ujala s plnou vervou a s humorem jí vlastním tehdejší aspirantka Galina Aleksejevna Šilina, později Lilič, ze slovanského oddělení. Již tehdy uměla pěkně česky a natolik ovládala taje české gramatiky, že nám hned předložila několik vtipných návrhů na «zdokonalení» češtiny.

Značně ovlivnilo naše studium to, že jsme měli možnost seznámit na přednáškách i osobně s vynikajícími osobnostmi ruské vědy, jako byli profesoři B.A. Larin, M. P. Aleksejev, Ju. S. Sorokin, S. G. Barchudarov, I. I. Meščaninov, F. P. Filin, Je. S. Istrina, R. A. Budagov, S. D. Kacnelson, V. J. Propp, I. P. Jerjomin, G. A. Guvskij.

V první řadě jsem byl vždy vděčen profesorovi Borisu Aleksandroviči Larinovi, že byl vedoucím mé diplomové práce o problematice teorie překladu, že byl se mnou i s V. Barnetem na dialektologické výpravě u polárního kruhu na řece Mezeni, že mi zajistil v r. 1950 výzkum ukrajinských nářečí na pomezí s běloruskými, že jsem mohl poslouchat jeho semináře a přednášky o litevštině, o sanskrtu, o vývoji spisovné ruštiny. To vše ovlivnilo mé příští zaměření na překladatelství, pomezí dialektů, komparatistiku a vývoj jazyka. Poznal jsem ho jako člověka mimořádných osobních kvalit a podmanivého kouzla také v jeho domácím prostředí, kam mě zval u příležitosti různých svátků a novoročních oslav. Byl mým nejlepším rádcem ve všech problémech osobních, odborných i veřejných. A zůstal jím i v naší vzájemné korespondenci po mém návratu do Prahy. Snad mohu ocitovat jeho slova v dopise z 10.1.1956: „I ja i Natalja Jakovlevna ljubim i pomnim Vas, trevožimsja o Vas, kak o rodnom syne, kogda dolgo net vestej“. Jen stěží lze vyjádřit, co jsem v něm ztratil, co jsme v něm ztratili.

S podobným srdečným přijetím a všestrannou pomocí jsem se setkal u akademika Michaila Pavloviče Aleksejeva, skvělého znalce ruské i zahraniční literatury, s nímž jsme vedli debaty o kultuře a o životě na jeho dače v akademgorodku v Komarově.

Když jsem dokončoval diplomovou práci, vážně jsem si poškodil oko a on dokázal v noci najít lékaře, který mi oko ošetřil a vyléčil. Až do jeho skonu jsem si s ním a s jeho ženou dopisoval. Jsem vděčen osudu, že jsem mohl blíže poznat dva tak vynikající velikány ruské vědy a skvělé lidi jako byl B. A. Larin a M. P. Aleksejev.

Nemohu nevzpomenout také na našeho velice milého a velmi moudrého profesora S. G. Barchudarova, u něhož doma jsem několikrát byl na jedinečných arménských hostinách se svým přítelem V. Barnetem a kde jsme vedli tvrdé diskuse o problémech tzv. Marrova *Nového učení o jazyce*, jednou i za přítomnosti akademika V. V. Vinogradova a I. I. Meščaninova. S profesorem Barchudarovem jsem si pak dlouho ještě dopisoval, i když přesídlil do Moskvy. A akademik Meščaninov jednou po své přednášce pozval mě a V. Barneta k sobě na čaj. Domů jsme šli až dvě hodiny v noci. Čaje jsme moc nevypili, zato jsme ochutnávali nejvzácnější druhy vín při živé debatě o zcela novém pohledu na Marrovo učení už po Stalinových statích o jazyce. A nemohli jsme věřit, že tak jemný a taktní člověk, jakým I. I. Meščaninov byl, mohl toto „učení“ hlásat.

Ze stanoviska českého poválečného studenta v SSSR bych rád vzpomenul, jak jsme byli udiveni, když např. po přednáškách profesora Dementjeva z ruské literatury – přednesené s dokonalým okáním – celý sál aplaudoval, nebo když před začátkem lekcí se studentky střídaly u piana v posluchárně a ostatní zpívali, tancovali, nebo když na nesčetných večírcích, kam jsme byli zváni, dokázali ruští studenti recitovat dlouhatánské básně nebo úryvky z prozy, nebo když hráli šachy apod. S našimi spolužáky – ruštináři jsme zažili mnoho krásného na večírcích a oslavách u nich doma, na fakultních večerech, na společných výletech. Zažili jsme i tragické a velmi zlé doby, kdy po stalinských akcích tzv. boje proti kosmopolitismu zmizeli někteří naši profesori, po stalinské likvidaci leningradského vedení zmizeli i někteří naši spolužáci, po zatracení Tita museli odejít naši skvělí jugoslávští přátelé atd. I na to nelze nevzpomenout.

V červnu r. 1951 rektor LGU předal na slavnostním shromáždění diplomy s vyznamenáním prvním čtyřem poválečným zahraničním absolventům LGU: V. Bar-netovi, J. Moravcovi, R. Parolkovi – absolventům ruské filologie a J. Vojtěchovi – žurnalistovi. Přes slavnostnost tohoto aktu jsme však všichni čtyři museli důkladně potlačovat smích, protože „pervyje inostrannyje pitomcy“ v češtině znamená něco zcela jiného, český *pitomec* je ruský *durak*.

I když od doby mého příjezdu do Leningradu uplynulo půl století, vzpomínky na čarovný Leningrad, na mé žáky i spolužáky, na mé profesory zůstávají živé. Jsem rád, že jsem mohl být učitelem i žákem LGU.

V Praze 26. května 1999.

Jaroslav Moravec, Praha